

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Lausunnon kommentit lukukohtaisesti alla.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Pidämme Visiota ja tavoitetilaa kuvaavan luvun tavoitteita teemoiltaan tarkoituksenmukaisina. Vision yleiset tavoitteet tarkentuvat osin selonteon myöhemmässä kuvauksessa, jossa esitellään koulutuksen ja tutkimuksen yksityiskohtaisia tavoitteita ja niihin kohdistuvia toimenpiteitä. Olisimme toivoneet selontekoon vielä konkreettisempien tavoitteiden ja toimenpiteiden asettamista arviointityön tueksi.

Haluamme tuoda esiin haasteen vision tavoitteessa, jossa koulutusjärjestelmän raja-aitoja pyritään madaltamaan ja jatko-opintoihin hakeutumista helpottamaan. Tällä hetkellä ammattikorkeakoulusta akateemiseen koulutukseen (ylempi korkeakoulututkinto) hakeutuvien sujuvat siirtymät ovat rajalliset. Sivulla 9 olevan kuvan (Suomen koulutusjärjestelmä) mukainen koulutuspolku amk-tutkinnosta suoraan ylempään tiedekorkeakoulun tutkintoon (maisteri) ei terveystieteiden osalta kaikissa yliopistoissa valitettavasti toteudu. Epäkohta tulee pikaisesti korjata, jotta hakijoilla on yliopistosta riippumatta yhtäläiset lähtökohdat tiedekorkeakouluopintoihin.

Pidämme digitaalisten koulutustarjonnan ja oppimisalustojen kehittämistä yleisellä tasolla hyvänä tavoitteena. Mielestämme on kuitenkin tärkeää varmistaa, että sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa (ammattillinen toinen aste ja ammattikorkeakoulutus) pidetään kiinni lähiopetuksen ja oppilaitoksessa tapahtuvan harjoittelun laadusta ja määrästä, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöltä edellytettävät valmiudet ammatinharjoittamiseen turvataan tulevaisuudessa. Lisäksi digitaalisten ratkaisujen käyttöönotossa tulee turvata riittävän vahva ohjaus ja käyttäjätuki.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Pidämme varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen liittyviä koulutuspoliittisia tavoitteita ja toimenpiteitä tarkoituksenmukaisina, mutta edellytämme, että toimenpiteitä kehitetään konkreettisemmiksi ennen niiden toimeenpanoa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisen asteen osalta selonteko sisältää monia perusteltuja tavoitteita. Seuraavassa muutamia huomioitamme, joihin edellytämme tarkennuksia.

Selonteossa ehdotetaan koulutuksen järjestäjiä muodostamaan nykyistä laajempia koulutuksen kokonaisuuksia. Luonnoksesta ei selviä, mitä laajemmilla kokonaisuuksilla käytännössä tarkoitetaan. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto on jo nyt erittäin laaja tutkinto. Tarve kohdentaa osaamista laajentamisen sijaan esimerkiksi varhaiskasvatukseen, sairaanhoitoon, mielenterveyteen tai ikääntyneiden hoitoon on tärkeää. Tehyn mielestä tarvitaan enemmän syvempää osaamista eri ikäryhmien hoivaan ja hoitoon.

Teknologiaa ja vaihtoehtoisia toteutustapoja on eriarvoisuuden vähentämisen nimissä syytä kehittää, mutta samalla tulee laatia sosiaali- ja terveystieteille yhtenäinen osaamisen arviointi tai loppukoe, jolla voidaan varmistua siitä, että saavutettu osaaminen on tasalaatuista. Pidämme myös tärkeänä, että ns. SORA-säädösten alaisissa tutkinnoissa alalle soveltumattomuuden arviointia kehitetään luomalla toiselle asteelle yhtenäiset soveltuvuus- ja pääsykokeet ja tehostamalla toimintatapoja koulutuksen aikaiseen soveltumattomuuden arviointiin.

Opintojen ohjauksen kehittäminen ja resurssien varmistaminen on keskeistä, mutta koulutuksen laadun turvaamiseksi on tärkeää, että opettajat saavat opettaa ja opintojen ohjauksesta vastaavat opinto-ohjaajat.

Opiskelijahuolto on keskeinen toimija, kun tavoitellaan niitä opiskelijoita, joiden opinnot ovat vaarassa keskeytyä laajennetusta oppivelvollisuudesta huolimatta. Mielestämme on tärkeää, että opiskelijahuoltoon kuvataan konkreettisesti toimet, joilla opintojen keskeytyksiä ehkäistään varhaisen tuen mallin mukaisesti.

Ammatillisten koulutusten tutkinnon osien ja lukion opintojaksojen yhdistäminen on tarkoituksenmukaista vain yhteisten tutkintojen osalta, ei ammatillisten, jos kyseessä on ensimmäistä alan tutkintoa suorittava opiskelija.

Koulutuksen ja työelämän yhteistyön vahvistaminen on kriittisen tärkeä tavoite koulutuksen kehittämiseksi, mutta työelämälle tulee turvata työrauha ja riittävä tuki sekä osaaminen ohjaukseen. Työpaikkaohjaajille (2. aste ja amk) tulee maksaa korvaus tehdystä lisätyöstä, mikä aiheutuu opiskelijan ohjauksesta. Lisäksi on tärkeää antaa ohjaajille riittävästi aikaa palautteenantoon ja

arviointityöhön. Erityisesti maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden ohjaus vaatii yleensä enemmän aikaa, resursseja sekä kielitaitoa.

Erikoisammattitutkintojen uudistamisessa tulee huomio kiinnittää siihen, että tutkintojen tunnistettavuus ja sen tuottama erikoisosaaminen paranee, jotta ko. tutkintojen käytettävyys työelämässä yleistyy.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Pidämme korkeakoulutukselle asetettuja tavoitteita ja niihin kohdistuvia toimenpiteitä yleisellä tasolla perusteltuina ja järkevinä. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota seuraaviin yksityiskohtaisten tavoitteiden kehittämishaasteisiin.

Osaamistason lisäämiseksi ajateltu 100 000 korkeakoulututkinnon lisäys vuoteen 2030 mennessä on todella suuri. Koulutusvolyymin lisääminen tulee tapahtua koulutuksen laatua vaarantamatta. Toimialakohtaisten, sektori- (yliopisto / ammattikorkeakoulu) ja tutkintotasokohtaisten (alempi / ylempi korkeakoulututkinto, ammattikorkeakoulu-, ylempi ammattikorkeakoulututkinto) aloituspaikkojen lisäämisen osuvuus tulee perustua laadukkaaseen ennakoititietoon todellisesta alakohtaisesta työvoimatarpeesta lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Erityisesti lyhyen aikavälin ennakoinnilla tulee reagoida työmarkkinoiden nopeisiin muutoksiin. Korkeakoulun opiskelupaikkojen lisäämisellä vastataan myös Suomessa vallitsevaan hakijasuman purkamiseen.

On myös tärkeää, että ammatilliselta toiselta asteelta siirtymistä yliopisto-opintoihin tuetaan lisäämällä ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden mahdollisuutta opiskella lukion opintoja erityisesti kielellisten ja matemaattisten taitojen vahvistamiseksi. Tätä varten on luotava valtakunnallinen yhteistyömalli lukion ja ammatillisen toisen asteen välille.

Selonteossa esitetään avoimen korkeakouluväylän kautta valikoituvien tutkinto-opiskelijoiden määrän lisäämistä. Tässä yhteydessä tulee huomioida opiskelijan soveltuminen alalle samoin menettelyin, kuten yhteishaussa. Lisäksi ns. SORA-lainsäädännön käyttäminen tulee mahdollistaa myös avoimen korkeakoulun opiskelijoihin, mikäli opinnot sisältävät ammattiin liittyvien taitojen harjoittelua oppilaitoksessa tai työelämässä.

Korkeakoulujen ulkomaalaisten opiskelijoiden osuus kasvatetaan 15 % vuoteen 2030 mennessä. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulutuksen osalta tulee valmiudet riittävään suomen tai ruotsin kielen taitoon varmistaa, jotta he työllistyisivät suomalaisille työmarkkinoille valmistumisen jälkeen. Vaatimus koskee myös toisen asteen tutkinnoista valmistuvia ammattihenkilöitä (mm. lähihoitajat). Maahanmuuttajille suunnattuja vaativan tason suomen ja ruotsin kielen opintoja on lisättävä tutkintokoulutuksessa sekä korkeakoulutukseen valmentavissa opinnoissa. Toimenpiteellä parannetaan myös maahanmuuttajataustaisten koulutuksellista tasa-arvoa ja kotoutumista.

Korkeakoulusektoreiden välistä yhteistyötä tulee edelleen kehittää poistamalla duaalimallin luomia jatko-opintoihin siirtymisen haasteita (amk-maisteri, amk-tohtori) ja mahdollisia koulutuksellisia päällekkäisyyksiä. Korkeakoulujen yhteisen digitaalisen palveluympäristön toteutuessa 2030 sektorirajat madaltuvat. Digi Campus - hankkeessa saavutetut tulokset tulee hyödyntää uudessa palveluympäristössä.

Korkeakoulujen tutkintovastuita tulee tarkastella korkeatasoisen työvoiman kysynnän näkökulmasta ja siksi Helsingin yliopistoon on perustettava mahdollisimman pian terveystieteiden tutkintokoulutus (mm. hoitotiede, terveyshallintotiede, radiografiatiede ja kliininen laboratoriotiede).

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Tieteen ja tutkimustiedon tuottavuuden paraneminen on hyvin huomioitu selonteossa. Tavoite, jolla kansalaisten tieteellisessä tutkimuksessa tarvittavien taitojen kehittymiseen panostetaan ilman varsinaista tutkijankoulutusta, nostaa mielestämme hyvin tutkitun tiedon merkitystä yhteiskunnan kehittymisessä. TKI-tiekartan toimeenpanossa tutkimus- ja kehittämismenojen pysyväluonteinen kasvattaminen (4 % BKT:stä) antaa riittävän pohjan Suomen osaamispääoman vahvistamiseksi. Tarvitsemme myös lisää voimakkaasti TKI-toimintaan panostavia yrityksiä ja muita toimijoita Suomeen.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Ei kommentoitavaa.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuvan oppimisen merkitys suomalaisten sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden ammattilaisten keskuudessa korostuu tulevaisuudessa työn muutoksen kiihtyessä. Jatkuvan oppimisen uudistaminen perustuu parlamentaarisen työryhmän esityksen pohjalta ja siinä esitetyt linjaukset tulee uudistamistyössä täysimääräisesti huomioida.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Pätevä ja osaava opetus- ja ohjaushenkilöstö on koulutuksemme kulmakivi. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa tulee huolehtia siitä, että opetushenkilöstöllä on ajantasainen pedagoginen osaaminen. Lisäksi ammatillisten aineiden opettajilla on oltava riittävä substanssiosaaminen. Ohjauksesta vastaavien opettajien toimenkuvaa kehitetään työelämäpainotteiseksi.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

Ei kommentoitavaa.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

On tärkeää, että opintotuen riittävyttä parannetaan nykyistä vahvempana päätoimisen opiskelun tukimuotona. Korotuksissa tulee erityisesti huomioida itsenäisesti asuvat ja perheelliset opiskelijat, jotta täysipäiväiseen opiskeluun olisi nykyistä paremmat taloudelliset edellytykset. On myös hyvä,

että opiskelijan tulorajoja korotetaan tuen saamiseksi. Opiskelun ja työskentelyn yhdistäminen on jo pitkään ollut opiskelun mahdollistama käytäntö erityisesti alueilla, joissa asumiskustannukset ovat korkeat. Pidämme tavoiteajassa valmistuvien opintolainahyvitystä ja sen edelleen kehittämistä perusteltuna, koska se toimii hyvänä kannustimena opintojen edistämiseksi.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Suomessa tulee turvata ruotsinkielinen sosiaali- ja terveysalan ammatillinen, ammattikorkeakoulu ja yliopistokoulutus tulevaisuudessakin. Nykyinen koulutusvolyymitaso on riittävä ja ruotsinkielisen koulutuksen kehittäminen tulee sitoa kansalliseen koulutuksen ennakointityöhön. Digitaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen antaa hyvät lähtökohdat ajasta ja paikasta riippumattomaan ruotsinkieliseen koulutukseen lähiopetuksen edellytykset huomioiden.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Luvun neljä tilannekuvassa viitataan mm. työvoiman saatavuuskapeikkoihin ja työperäiseen maahanmuuttoon edistämiseen. Sosiaali- ja terveysalalla työperäinen maahanmuutto ei yksinään ratkaise työmarkkinoiden rakenneongelmia mutta se voi osaltaan olla lieventämässä työvoiman vähenemisen vaikutuksia. Sekä Suomessa että ulkomailla valmistuneiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden on haettava Valviralta oikeutta harjoittaa ammattia tai oikeutta käyttää nimikesuojattua ammattinimikettä. Luvan edellytys on riittävä suomen kielen taito. Sosiaali- ja terveysalalla maahanmuuttajien koulutushaasteet liittyvät tutkintojen tunnustamiseen, osaamisen tunnustamiseen ja puuttuvaan koulutuspolkuun. Maahanmuuttajien reitit koulutukseen ja työelämään ovat liian pitkiä, sisältävät päällekkäisyyksiä, tyhjäkäyntiä ja byrokratiaa mm. oleskelulupien ja saatavuusharkinnan osalta. Sote-alan maahanmuuttajien tutkintojen tunnustamiseen on luotava selkeä ja pysyvä koulutuspolku, joka mahdollistaa riittävän suomen kielen osaamisen, Valviralta saatavan tutkinnon tunnustamisen ja nopean työmarkkinoille siirtymisen. Opintojen etenemisen, kotoutumisen ja työllistymisen kannalta riittävä kielitaito on ensiarvoisen tärkeää ja siksi suomen/ruotsin kielen opetukseen on panostettava vahvasti.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

Pidämme luvussa esitettyä koulutus- ja tutkimusjärjestelmämme tilannekuvaa ja siihen liittyviä muutostekijöitä tarkoituksenmukaisina. Kappaleeseen on hyvin koottu ne keskeiset koulutukseemme tulevaisuudessa vaikuttavat megatrendit ja signaalit (väestönmuutos, tasa-arvo, teknologia ja digitalisaatio, työn murros, aktiivinen ja demokraattinen yhteiskunta, kansainvälisyys ja ilmaston muutos), joiden valossa Suomen koulutuspolitiikkaa tulee kehittää. Oleellista on, miten onnistumme ennakoimaan ja reagoimaan muutostekijöiden vaikutukset, jotta Suomi tunnetaan tulevaisuudessakin osaavana yhteiskuntana.

Kurtti Juha

Tehy ry - Juha Kurtti, Yhteiskuntasuhteet ja kehittäminen toimiala.